

Kondratyuk O. V. State and legal status of Ukrainians in Russian empire (XVIII–XIX of century)

Formation of state and legal status of Ukrainians on Ukrainian territories, which entered in the structure of the Russian empire, is analysed in the article. It is established in the process of scientific secret service, that a nation-state and right for Ukrainian earth in a period being Ukraine in structure of the Russian empire did not exist, as territory of Ukraine was part of Russia Empire, as a form of the political system – it was a province of Russia, and as a form of a rule – absolute Russia monarchy with the antidemocratic earl-bourgeois state-legalmode. Russia, after wars with Turkey, fastened for itself earth of central, south and east Ukraine and spread the administrative-territorial device on all the territory. In Ukraine, next to a new administrative-territorial device, the new organs of administration and court were entered. A governor or governor general stood at the head of province. A tsar appointed governor general in governor generals. Branch establishments of corresponding ministries operated in provinces. At a governor there was a management in composition of vice-governor, advisers and public prosecutor. Provinces in Ukraine were divided into districts, administratively-constabulary and judicial functions which were executed by captain-performer. The population of Ukrainian territory strictly submitted to the central and local organs of power and management. On a background new public mutual relations Ukrainians had to be written into the stranger bourgeois way of life, which did not answer their perception of the world, traditional public organization, personal and collective mentality. At the beginning of the 19th century in Russia, especially in the German spirit, the inculcated control system (both for vertical lines and for horizontals) was worked out by vast territories of empire with a numerous and heterogeneous polyglot population. Priority in such all-embracing state structure, again, on the German line-up, belonged to the imperious vertical line; about any will of people and his participating in creation of the state in general language of not remembered in general.

Key words: state status, Ukrainian legal traditions, Russian empire, normany theory, Ukrainian elite.

Стаття надійшла 21 січня 2014 р.

УДК 347.65/.68(477)«9/16»

М. М. Ливак

**СТАНОВЛЕННЯ ІНСТИТУТУ СПАДКУВАННЯ
ЗА ЗАПОВІТОМ У ФЕОДАЛЬНОМУ
УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ**

Розглянуто закономірності організації інституту спадкування в феодальному українському суспільстві, з'ясовано походження правових норм цього інституту, сферу впливу та особливості реалізації відповідно до феодаль-

ного права. Досліджено такі джерела, як Договір Русі з Візантією, Руська Правда, Статuti Великого князівства Литовського та маґдебурзьке право.

Ключові слова: спадкування, заповіт, майно, Руська Правда, Литовські статuti, Маґдебурзьке право.

Постановка проблеми. Важливим елементом організації, реформування та демократизації усіх систем суспільства в Україні є формування правової держави, яка покликана забезпечити виконання конституційного принципу верховенства права (ст. 8 Конституції України), недоторканість і захист таких важливих соціальних цінностей, як життя, здоров'я людини, її безпека, честь і гідність. Інститут спадкового права в усіх правових системах – і стародавніх, і сучасних – є одним із найважливіших. Глибокі історичні корені спадкування зумовлюють потребу детального вивчення історії розвитку та становлення інституту спадкового права, ознайомлення із досягненнями цивілістичної доктрини і практики минулих років.

Вивчення історичного досвіду регулювання таких відносин в українському суспільстві є надзвичайно важливим для розуміння того, яким повинен бути цей інститут на сучасному етапі державно-правового розвитку.

Стан дослідження. Вивченню інституту спадкування за заповітом присвячено багато наукових праць відомих українських учених-правознавців, серед яких – В. Васильченко, О. Дзера, І. Жилінкова, З. Ромовська, Н. Саніахметова, Є. Фурса, Н. Харитонова, Л. Шевчук, В. Чуйков, К. Ярошенко, В. Дрони́ков, А. Заводський, І. Нелін. Значний інтерес учених до питань спадкового права природний, бо це обумовлено реаліями життєдіяльності суспільства, адже у процесі життя людина накопичує певну кількість матеріальних благ і цінностей, якими вона бажає задовольнити не тільки свої потреби, а й потреби рідних і близьких. Необхідно зазначити, що комплексного історико-правового дослідження означеної теми ще не існує.

Мета статті – використовуючи дослідження попередників, ґрунтовно розглянути інститут спадкування за заповітом визначеного історичного періоду та виокремити його особливості.

Виклад основних положень. Із розвитком суспільних відносин у Київській Русі у IX ст. формується Закон Руський та основоположні засади інституту. Закон Руський, який припускає М. Б. Свердлов, ґрунтувався на племінних звичаях із поправками, продиктованими формування феодального суспільства і держави, активно використовував-

ся на території південно-східних слов'ян у Києві. Його норми враховувалися за укладення міждержавних договорів (русько-візантійські договори 911 та 944 рр.) [1, с. 171].

Джерела права Київської Русі – це договори Русі з Візантією. У цих міжнародно-правових актах відображено норми візантійського та давньоруського права. Договір Русі з Візантією 911 року – зазначає про «обряджені» – спадкування за заповітом. «Якщо хтось помре, не розпорядившись своїм майном, а своїх у нього не буде, то нехай вернеться майно його на Русь найближчим молодшим родичам. Якщо ж зробить заповіт, то візьме заповідане йому той, кому написав успадковувати його майно, і так успадковує його» [2]. Відповідно до цієї статті, в разі, якщо така людина не залишила заповіт, її майно має бути розподілене між найближчими родичами на Русі [3, с. 13]. За договором 911 року, спочатку новий порядок спадкування набув поширення серед дружинників, але думки вчених з приводу визнання цього договору джерелом спадкового права Русі неоднозначні. Відомий російський вчений П. П. Цитович на основі аналізу цих договорів робить висновок, що вони не є джерелами російського права спадкування: «Для нас принаймні ясно, що історія догм російського права спадкування не може бути розпочата з цих пам'ятників, і не може ж починатися десь за межами Російської землі. Пам'ятки ці несуть документи російського права, і тому зміст деяких з наявних у них постанов про спадкування може бути лише приводом, а ніяк не матеріалом для того, щоб пускатися в якісь здогадки і припущення про російське спадкування до Руської Правди» [4, с. 13]. Держава не могла присвоїти собі майно іноземця, воно передавалося дружині, дітям, можливо, в разі встановлення опікуна малолітнім дітям, або на збереження безпосередньо опікуна [5, с. 54].

Характеризуючи спадкове право Стародавньої Русі, зауважимо, що нормативно-правові акти того часу містять спадкування за заповітом і за законом або звичаєм. Спадкування називалося «дупа», або статок, тобто те, що залишається після смерті людини [6, с. 45].

Закон про спадщину за заповітом засвідчує, що на Русі в той час майно належало особі, а не роду. Якщо б майно належало роду, то не було б місця для заповіту: член роду не міг би розпоряджатися і віддавати у власність після своєї смерті те, на що і сам не мав права власності за життя. Спадщина ж за законом вказує на те, що родинні відносини і тоді мали таке ж значення, яке вони мають нині, тобто закон не заперечував права родичів на маєток після померлого, якщо тому не суперечив заповіт. За спадкування за заповітом визначалася частка

кожного з синів, у той час як у випадку відсутності заповіту це зробити вони повинні були самі.

Отож у X столітті сформувалися і закріпилися обидва інститути спадкування: за заповітом і законом. Причому, заповіт був письмовим актом, а спадкоємцями за законом визнавалися найближчі родичі померлого, на яких лежав обов'язок кровної помсти.

Фактично Закон Руський – норми права, які виникли в основних центрах Русі, осередках класового суспільства – це система руського права [7, с. 247]. На жаль, його текст не зберігся, про існування Закону можемо здогадуватися лише з окремих посилань у пізніших джерелах.

Використання норм, які ґрунтувалися на Законі Руському, в Руській Правді свідчить не про намагання зберегти у писаному законі архаїчні правові норми, а про розвиток звичаєво-правових норм у результаті законодавчої діяльності ранньофеодальної держави, про зміну їх функцій в процесі становлення системи ранньофеодального писаного права [1, с. 73]. Чи містилися в ньому правові норми, що регулювали спадкування, з впевненістю складно говорити, але очевидним є те, що Руська Правда як правонаступниця Закону Руського чітко закріплює це поняття.

Руська правда містила норми спадкового права, згадуючи лише рухоме майно (будинок, худоба, товар, рабів). Земля була колективною власністю громади. Спадкування за заповітом не відрізнялося від спадкування за законом чи звичаєм. У заповіт включалися тільки особи, які мали право спадкування за законом. Завданням заповіту був розподіл майна між законними спадкоємцями.

Джерела дають можливість припустити, що спадкоємцями за заповітом, як і за законом, були близькі родичі померлого, зазвичай сини. Якщо померлий не залишив заповіт, то майно успадковували члени його сім'ї («свої», судячи із ст. 92 Просторової редакції Руської Правди, «всі діти»), а якщо у покійного не було дітей, «маєток» переходив родичам, причому тільки найближчим («малим бліжнікам») [8, с. 64–79]. Форма заповіту була усною. Однак у деяких випадках, можливо, було й письмове його оформлення.

Руська Правда називає заповіт «ряд». Крім чоловіка, господаря будинку, в якості заповідача могла виступати жінка. Це природно, бо в російському праві існувала роздільна власність подружжя. Дружина не тільки могла мати окреме майно, а й мала право розпоряджатися ним незалежно від чоловіка. Дочки при синах не брали участь у спадщині, чоловік не успадкував у своєї дружини. Закон більше уваги приділяє

заповітом чоловіка, що цілком зрозуміло, оскільки основні багатства перебували в його руках.

Законодавець не обмежував свободу заповіту матері. У разі жорстокого поводження щодо неї синів вона могла або всіх їх позбавити спадщини, або заповідати його тому, хто був до неї добрий. Коли всі сини були до неї «лиси» (погані, не ввічливо зверталися), вона могла заповідати майно дочкам, навіть заміжнім. Затвердження права спадщини по жіночій лінії тісно пов'язано з процесом феодалізації, і насамперед з інтересами панівного класу.

Отож, Руська Правда вирізняє дві підстави наслідування: за заповітом і за законом. Коло спадкоємців обмежувалось однією низхідною лінією. Пріоритетним є спадкоємство по заповіту. Переважним правом у здобутті спадку володіли сини, в разі відсутності у спадкодавця синів майно смердів переходило до князя, а майно бояр і дружинників – до дочок. Вдова спадкодавця отримувала майно на прожиток.

Правонаступницею Київської Русі на території сучасної України стала Галицько-Волинська держава, що існувала у 1199–1340 рр. Саме до неї відійшла київська спадщина: русько-полянське населення, територія, внутрішні проблеми й основні напрями зовнішньої політики [9, с. 37].

Галицько-Волинське князівство продовжує правовий розвиток після феодальної роздробленості Київської Русі. З огляду на те, що процес формування права тут визначався становленням і розвитком внутрішньо обцинних відносин, то важливе місце у правовій системі Галицько-Волинського князівства належало звичаєвому праву, яке відповідало, зберігалось і удосконалювалось у межах обцини. Можливо, цим і пояснюється те, що за опрацювання правових джерел означеного періоду не знаходимо суттєвих доповнень до попередніх норм інституту спадкування (Руська Правда продовжувала діяти на території Галицько-Волинського князівства.)

Устави галицьких князів більше стосувались економічних правовідносин, спрямованих на збереження обороноздатності міст (загроза з боку Золотої Орди), а шлюбно-сімейне право урегульовувалося нормами Руської Правди та, як зазначалось, звичаєвим правом [5, с. 65].

Також потрібно звернути увагу на те, коли Галичина входила до складу Польського королівства (1349–1569 рр.). Одним із перших нормативних актів Польського королівства, який набув чинності у Галичині, був Вислицький статут 1347 р. Він мав дві частини: перша стосувалася норм цивільного права, друга – кримінального. Згодом до нього було введено додаткові законодавчі розпорядження, які регулювали

відносини власності, спадкування майна, стосувалися позовів, судових доказів і показань свідків. Ця пам'ятка цікава тим, що багато статей за своїм змістом збігається з «Руською правдою».

Статут узагалі містить низку норм, які стосуються права родинного і спадкового. Так, наприклад, доволі характерні статті 4 «О удові, при чому їй зостать, коли муж умреть», 5 «О сиротах, иже нікого не мають, ні отца, ні матери, ні племени»; в останньому статті законодавець установлює горожанське повноліття для «мушенок» у 15, а для «дівич» – у 12 р. і підкреслює необхідність установлення опіки («опекальників») сирітським майном, поки діти не досягнуть до згаданого віку («докуль dorostut' діти тих літ»). В статті 6 «О дітях, у котрих умреть мати», підкреслюється право дітей на розділ майна на випадок одруження батька вдруге і про збереження за ними права після «смерті батька» во імені отчизни і материзни, але не другої жони». В статті 8 «О дівках, которі мають брати рождої», розповідається про право дочок за відсутності синів на батьківське майно; в статті 9 «О опекальниках дівичих» розповідається про право підопічних дівич вільно виходити заміж навіть і без згоди «опекальників», але за порадою родичів («але з радою прирждоных своїх»). Це встановлено з огляду на можливості зловживання з боку опікунів щодо підопічних їм дівчат-сиріт: опікун часом перешкоджав своїй підопічній виходити заміж [10, с. 255].

У першій половині XV ст. польські правителі намагалися уніфікувати польське законодавство шляхом його кодифікації. Цей процес завершився створенням «Повного зводу статутів Казимира III» (1420–1423 рр.). В історико-правовій літературі його частіше згадують як Варський статут 1423 р. Цей загальний збір польських законів був актом, чинним на всій території Польської держави, і характеризувався чіткістю й досконалістю правових норм. Головну увагу тут було приділено регулюванню сімейних, спадкових та опікунських відносин. Деякі статті стосувалися компетенції сільських старост. Як джерело права, цей кодекс був чинний у Галичині до 1569 р.

Оскільки на польських землях письмові джерела права виникли значно пізніше, ніж на українських, деякі дослідники небезпідставно зазначають, що раннє законодавство Польського королівства формувалося з урахуванням українського досвіду правотворення. Існує думка, що до прийняття статуту короля Казимира III у пограничних з українськими землями польських регіонах діяла Руська Правда. Із цим, зокрема, був згодний вітчизняний дослідник Ф. Леонтович, який зважав

на схожість правових норм Руської Правди та польських статутів [11, с. 52]. Порівняльний аналіз цих правових джерел доводить, що законодавство Польського королівства розвивалося, зокрема, на засадах давньоукраїнського права. Причинами цього були насамперед сусідство з Галицько-Волинською державою та вплив її високорозвиненої правової системи.

Подальший розвиток звичаєвого та писаного права на українських землях тривав у Великому князівстві Литовському, Руському та Жемайтійському, або, як його ще називали, – Литовсько-руському князівстві. Головними джерелами права в цій державі, поряд зі звичаєвим правом і Руською Правдою, було великокняже законодавство, Статути Великого князівства Литовського та магдебурзьке право.

Сучасний литовський дослідник права Великого князівства Литовського С. Лазутка вважає, що Статути є «складним і тривким продуктом місцевих умов розвитку феодального суспільства Литовської держави» [12, с. 52].

За формою систематизації Статут 1529 р. був зводом законів, який охоплював систематизоване земське і звичаєве право і низку кодифікованих нових норм права. Також спадкові відносини у Першому Литовському статуті регулювалися нормами звичаєвого права, у якому закріплювалося право розпоряджатися майном за допомогою заповіту. Вільно заповідати можна було рухоме майно, а також куплену нерухомість, яка не входила до родового маєтку. Права заповідати майно не мали неповнолітні, ченці, сини, які не були виділені, залежні люди, еретики, божевільні, ті, що тимчасово втратили розум, а коли оговтувалися, повертали собі право складати заповіт. Статут визначав порядок складання заповіту. Обов'язковою вважалася присутність священика або свідків, які заслуговували на довіру. Не могли бути свідками «спершу ті, котрі тестаменти свої чинити не можуть, та ті, котрим в тому тестаменті щось заповідано» [13].

Аналіз норм спадкового права у Першому Литовському статуті дозволяє зробити висновок, що головним їх джерелом було звичаєве право, а також норми писаного права, доповнені судовою практикою. Норми звичаєвого права і традиції українського судочинства слугували міцною підвалиною подальшого розвитку спадкового права в Україні.

Статут 1566 року вперше виділяв заповіти в спеціальний розділ, хоча аспекти цього правового інституту регламентуються в інших розділах, як приміром, у Статуті 1588 року спеціальний розділ «Про тестаменти» регулює питання, пов'язані зі спадкуванням за заповітом.

«Тестаменти» (лат. – заповіт, завіт, духовниця) – назва заповіту в джерелах права Великого князівства Литовського, Речі Посполитої, України-Гетьманщини до поч. 19 ст. та акт односторонньої волі щодо розпоряджання особою своїм майном на випадок смерті.

Відповідно до Литовських статутів (1529, 1566, 1588) тестамент складався за життя на рухоме та нерухоме майно. Спадкодавцем могла бути особа, яка мала право на відчуження власності. Заповіданню підлягали майно, набуте законним способом, а також права та обов'язки, пов'язані з цим майном. Спадкові батьківські («отчизна») та материнські («материзна») маєтності не можна було заповідати в обхід прямих спадкоємців. Спадкоємцями могли бути світські або духовної особи з необмеженою правоздатністю; також дозволялося заповідати майно церкві.

Особа, яка бажала скласти тестамент, мала бути «при добрій пам'яті та здоровому розумі» й свою волю виявляла в присутності земського чи замкового уряду – у Великому князівстві Литовському та Речі Посполитій; полкового, сотенного і міського уряду – в Україні-Гетьманщині. За неможливості запросити на складання тестаменту усіх урядовців допускалася присутність одного представника уряду та двох свідків або в разі відсутності урядовця – трьох свідків. Тестамент складався у письмовій формі, скріплювався підписами та особистими печатками присутніх. Заповідач міг необмежено змінювати тестамент, складати новий, законну силу мав останній, в якому було чітко зазначено особу заповідача, його спадкоємців та частки майна, що заповідалися. Складання тестаменту заборонялося здійснювати через представника заповідача. Після смерті заповідача необхідно було невідкладно записати тестамент до актових книг місцевого суду. Особи, що перебували в походах, у дорозі, за кордоном, укладали тестамент у присутності двох свідків. Такий тестамент якнайшвидше мав бути пред'явлений князю чи суду, а пізніше – гетьману чи хорунжому та підтверджений присягою свідків. Свідками не могли бути особи, що не мали права заповідати, а також виконавці тестаменту, опікуни, наречені, особи, на користь яких складався тестамент. Порушення порядку укладання, виправлені дати та частини тексту, підчистки та інше робили тестамент недійсним.

Якщо не було спадкоємців за законом і за заповітом, майно визнавалося вимороченим і переходило до державної казни, великого князя. Вперше у Великому князівстві Литовському таку норму було введено II Литовським статутом 1566 р., де було зазначено, що «котрі без нащадків і спадкоємців своїх вмирають, ні на кого права свого природженого, вислуженого і набутого не записавши; тим звичаєм маєтки спадком на нас Господаря Великого, князя Литовського... переходять і

переходити будуть». Аналогічне положення містилося у III Литовському статуті 1588 р. [14].

Отже, говорячи про спадкове право за литовськими статутами, потрібно зауважити, що воно вперше виділилося як окремий самостійний інститут цивільного права. Статути Великого Князівства Литовського – ретельно розроблений юридичний документ, у якому відображено досягнення політичної і правової думки того часу.

З XIV ст. українські (руські) міста розпочинають отримувати міське самоуправління на основі Магдебурзького права. Спочатку воно стосувалося тільки німецького населення, а згодом поширювалося на усіх міщан.

Магдебурзьким правом відомо було успадкування за законом і заповітом (документ про заповіт називали «духівниця», або «тестамент»). Спадкоємцями були і сини, і дочки померлого. Спадкоємні частки і у рухомому, і нерухомому майні визначав закон. Якщо законних спадкоємців не було або вони не прийняли спадщину в певний строк, майно називалося виморочним і надходило до скарбниці (витрачалося на потреби монастирів, міста). У міщан приватновласницьких міст дві третини спадкового майна за законом переходило дітям для забезпечення їхніх повинностей на користь власника. У разі спадкування за заповітом необхідно було дотримуватися певних формальностей. Духівниця укладалася в письмовій формі, підписувалася спадкодавцем і його повіреним (виконавцем волі заповідача) або парафіянським священиком. Через обмеження прав спадкодавця розпоряджатися власним майном заповіт треба було засвідчити в судових органах [18, с. 261].

Висновки. Отже, якщо охарактеризовувати розуміння спадкування, а саме – спадкування за заповітом в українському феодальному суспільстві, то треба зазначити, що формувалося воно на основі звичаєвого права. Держава, надаючи звичаям юридичної сили, безпосередньо втручалася і змінювала їх лише у процесі спадкування майна, розрізняючи привілейовані суспільні верстви (бояри, дружина) та суспільні низи (холопи, смерди). Звичайно, що, як і будь-яке джерело феодального права, Руська Правда закріплювала і охороняла домінування прав феодалів. Але якщо аналізувати загальні норми, які регулювали інститут спадкування, то зазначаємо про їх тогочасну прогресивність у питаннях охорони прав та інтересів спадкоємців.

Обґрунтованою буде думка, що центром права феодального суспільства є людина з визначеними правами й обов'язками, які зумовлювалися насамперед належністю до певної соціальної категорії та були визначальними для поведінки індивіда впродовж усього життя

[16, с. 179]. Інститут спадкування у цьому контексті не є винятком, а швидше типовим представником.

1. Свердлов М. Б. От Закона Русского к Русской Правде / М. Б. Свердлов. – М.: Юрид. лит., 1988. – 175 с.

2. Русско-византийский договор 911 г. // История России: мультимедиа-учебник. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.history.ru/content/view/1369/87/>

3. Памятники русского права / под. ред. проф. С. В. Юшкова. – М.: Гос. изд-во юрид. лит-ры, 1952. – 288 с.

4. Цитович П. П. Значение договоров русских с греками в истории русского наследственного права / П. П. Цитович // Наследственное право. – 2009. – № 1. – С. 13.

5. Рудий Н. Я. Інститут опіки та піклування в Україні: історико-правове дослідження: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Н. Я. Рудий. – К., 2011. – 232 с.

6. Древнерусское государство и право: учебное пособие / под редакцией кандидата юридических наук, доцента Т. Е. Новицкой. – М.: Зеркало, 1998. – 96 с.

7. Юшков С. В. Русская Правда. Происхождение, источники, ее значение / С. В. Юшков. – М.: Гос. издат., 1950. – 257 с.

8. Янин В. Л. Законодательство Древней Руси / В. Л. Янин // Российское законодательство X–XX веков: в 9 т. – М., 1984–1985. – Т. 1. – 519 с.

9. Заруба В. М. Держава і право Київської та Галицько-Волинської Русі (кінець VIII ст. – початок XIV ст.) / В. М. Заруба. – К.: Істина, 2007. – 128 с.

10. Бойко І. Й. Правове регулювання шлюбно-сімейних відносин у Галичині в складі Польського королівства (1349–1569) / І. Й. Бойко // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия «Юридические науки». – 2007. – № 2. – Т. 20 (59). – С. 28–33.

11. Лашенко Р. М. Лекції з історії українського права / Р. М. Лашенко. – К.: Україна, 1998. – 248 с.

12. Леонтович Ф. И. Русская Правда и Литовский Статут / Ф. И. Леонтович. – К., 1865. – 92 с.

13. Зимин А. А. Правда Русская: монография / А. А. Зимин. – М.: Древле-хранилище, 1999. – 424 с.

14. Лазутка С. А. I Литовский Статут – феодальный кодекс Великого княжества Литовского / С. А. Лазутка. – Вильнюс, 1974. – 211 с.

15. Статути Великого князівства Литовського: у 3 т. / за ред. С. Ківалова, П. Музиченка, А. Панькова. – Одеса: Юрид. літ., 2002. – Т. I. Статут Великого князівства Литовського 1529 року. – 2002. – 464 с.

16. Історія держави і права України: підручник / А. С. Чайковський (кер. авт. кол.), В. І. Батрименко, Л. О. Зайцев, О. Л. Копиленко та ін.; за ред. А. С. Чайковського. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 512 с.

17. Правовий звичай як джерело українського права / за ред. І. Б. Усенка. – К.: Наук. думка, 2006. – 280 с.

18. Історія держави і права України: підручник: у 2 т. / за ред. В. Я. Тація, А. Й. Рогожина, В. Д. Гончаренка. – Т. 1. – кол. авторів: В. Д. Гончаренко, А. Й. Рогожин, Д. Святоцький та ін. – К.: Ін Юре, 2003. – 656 с.

Ливак М. М. Становление института наследования по завещанию в феодальном украинском обществе

Рассмотрены закономерности организации института наследования в феодальном украинском обществе, установлено происхождение правовых норм этого института, сферу влияния и особенности реализации в соответствии с феодальным правом. Исследовались такие источники, как Договор Руси с Византией, Русская Правда, Уставы Великого княжества Литовского и магдебургское право.

Ключевые слова: наследование, завещание, имущество, Русская Правда, Литовские уставы, Магдебургское право.

Luvak M. M. Formation of the institution of inheritance by will of the Ukrainian society of feudal

The article examines the patterns of organization Institute of inheritance in feudal Ukrainian society, explained the origin of the legal norms of this institution, the sphere of influence and implementations in accordance with the feudal rights.

An important element of the build process of reforming and democratization of all systems of the society in Ukraine is formation of legal state, which is to ensure the implementation of the constitutional principle of the rule of law (article 8 of the Constitution of Ukraine), the inviolability and protection of such important social values of life, health, security and safety, honour and dignity. Institute of hereditary rights of all legal systems, both ancient and modern, is one of the most important. Deep historical roots inheritance stipulate the necessity of detailed studying of the history of development and formation of the Institute of hereditary right, get acquainted with the achievements of the civil law doctrine and practice of the previous years.

The actuality of this article is that the study of the historical experience of regulation of such relations in the Ukrainian society is extremely important for understanding how should this Institute at the current stage of state-legal development exist.

The aim is to review the Institute of inheritance by will of a certain historical period and to highlight its features.

The text of the article confirms a high level of preparation of the author, his mastery of the technique of scientific-analytical knowledge and corresponding representation of regarding inheritance by will in feudal Ukrainian society. The obvious positives seen competently research purpose, clarity in the supply of analytical material, correctness and adequacy of the present argument.

Key words: inheritance, wile, property, Ruska Pravda, Lithuanian regulations, Magdeburg Law.

Стаття надійшла 10 березня 2014 р.